

ВІДГУК

офіційного опонента

заступника директора Навчально-наукового інституту управління, економіки та бізнесу Приватного акціонерного товариства «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом»,
доктора економічних наук, професора **КАЛІНОЇ Ірини Іванівни**
на дисертацію **ЯЦУН Анастасії Григорівни** на тему:
«Регулювання ринку продукції равликівництва в Україні»,
поданої на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 051 «Економіка»

Детальний огляд дисертації та матеріалів, що демонструють апробацію та втілення в життя основних методів дослідження, виконаних Яцун Анастасією Григорівною, дозволяє констатувати наступне щодо актуальності тематики, ступеня обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, наукової новизни одержаних результатів, повноти їх викладу в опублікованих наукових працях та визначити загальну оцінку проведеного дослідження.

Актуальність теми дисертації. Поставка на ринок та процес розведення равликів сприяє забезпеченню населення високоякісними продуктами з тваринного білка. При цьому цей процес відповідає критеріям екологічності та сталого розвитку. Зростаючий інтерес до продукції равликівництва і далі спонукає вчених до наукових дискусій про необхідність регулювання цього сегменту ринку в Україні. На цьому етапі переформатування української економіки спостерігається значний вплив глобальних факторів, які визначають підходи до управління і регулювання галузей національного господарства країни. Розвиток галузей аграрного сектору економіки, які ефективно пристосовуються до змін умов, є основою економічного розвитку держави, сприяючи продовольчій безпеці, створенню нових робочих місць та сприянню регіональному розвитку та економічному прогресу. Його роль відбивається не тільки у фінансовій сфері, але й у збереженні довкілля, розвитку галузевих агропродовольчих ринків. Тому у контексті вищезазначеного, предметом

наукових пошуків стає сукупність як теоретичних, науково-методичних, так і практичних аспектів, що зумовлюють регулювання ринку продукції равликівництва в Україні. Врахування викладених положень дає підстави стверджувати про актуальність обраної А. Г. Яцун теми дисертації.

Дисертаційне дослідження виконувалося у контексті науково-дослідних робіт Національного університету біоресурсів і природокористування України, а саме за темою «Прикладна розробка новітнього організаційно-економічного механізму регулювання сталого рибальства і аквакультури через розвиток сільських територій» (номер державної реєстрації 0120U102110), де авторкою запропоновано до практичного використання методичні рекомендації із розроблення практичного інструментарію організаційно-економічного механізму та підходів щодо регулювання розвитку галузевих ринків з урахуванням процесів і тенденцій функціонування галузей сільського господарства й агропродовольчого ринку в сучасних умовах економічного розвитку (довідка № 252 від 12.10.2022 р.).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації. Наукові положення, висновки і практичні рекомендації, викладені у дисертації А. Г. Яцун, мають достатній ступінь обґрунтованості, який підтверджується опрацюванням широкого кола наукових праць зарубіжних та вітчизняних науковців; авторкою використано значну кількість статистичних даних офіційних інформаційних джерел, а саме дані з зарубіжних і вітчизняних джерел, зокрема: дані Асоціації равлиководів України, Trade map, ресурси Інтернету, статистична звітність і статистичні дані равликових ферм України, зокрема Maxi Snail, Агроравлик.

Теоретико-методичним підґрунтям дисертаційного дослідження стали фундаментальні положення економічної теорії, концепції і стратегії, представлені в науковому доробку вітчизняних і закордонних учених з питань регулювання ринку тваринництва, підвищення ефективності інструментів регулювання аграрного сектору економіки, зокрема закони України у сфері регулювання ринку продукції равликівництва. З метою проведення

комплексного економічного дослідження, вивчення і реалізації поставлених у дисертації завдань, використано загальнонаукові методи дослідження, які дозволили реалізувати концептуальну єдність дослідження, зокрема: діалектичний – аналіз економічних явищ для адаптації методів регулювання ринку продукції равликівництва; системний – з метою удосконалення інструментарію для розуміння основних аспектів економічного регулювання ринком у галузі геліцекультури; логічний, економіко-математичний – під час розроблення та обґрунтування інструментів аналізу для оцінки ефективності запланованих урядових заходів на ключові аспекти управління та зростання ринку продукції равликівництва; порівняльний, статистичний та факторний – під час аналізу розподілу равликових ферм та визначення причин їх переваги на сільських територіях, також аналізу причин високого розвитку равликівництва та попиту на ринку на равликів у різних країнах світу.

Усі висновки та рекомендації, представлені у дисертації, повністю узгоджуються з поставленими цілями та змістом дослідження, що підтверджує його завершеність як наукової роботи.

Новизна наукових положень та висновків, сформульованих у дисертації. Узагальнення наукових положень, які виносяться на захист дозволяє визначити нові, отримані здобувачкою результати, що полягають у систематизації теоретичних засад і розробленні комплексу заходів щодо розроблення науково-практичних рекомендацій, спрямованих на удосконалення механізмів, інструментів регулювання ринку продукції равликівництва в Україні. Найбільш важливими результатами проведеного дослідження слід вважати такі:

удосконалено основні принципи застосування регуляторних методів, які дозволять ефективно запровадити надані рекомендації щодо включення продукції равликівництва як окремої категорії в класифікаторі КВЕД-2010, а також про реєстрацію равликів у якості біологічних активів згідно з П(С)БО 30, відповідно до Методичних рекомендацій № 1315. Це сприятиме

розвитку галузі геліцекультури та створить умови для ефективного управління ринком продукції равликівництва в Україні.

набули подальшого розвитку:

– теоретичні основи методу регулювання саме сферою тваринництва, особливо у сегменті виробництва продукції равликівництва, передбачають модифікацію Закону України «Про основні засади та вимоги до органічного виробництва, циркуляції та етикетування органічної продукції». Це забезпечить ефективне керування галуззю геліцекультури, дозволяючи чітко ідентифікувати кожен серію виготовленої продукції;

– застосування наукових методів для аналізу організаційно-економічних та технологічних чинників у сфері равликівництва дало можливість точно обчислити вартість започаткування та управління равликовою фермою. У ці витрати входили кошти на стартап, придбання обладнання, щоденне обслуговування, оренду землі, виплату заробітної плати співробітникам та маркетингові витрати. Додатково, було розраховано прибуток ферми, який визначався як різниця між доходами та витратами, що дозволило оцінити ефективність виробництва равликової продукції та її поставку на ринок.

Робота насичена статистичним матеріалом, що у поєднанні із теоретичними аспектами проблеми дозволяє сформувати цілісне уявлення про предмет дослідження. Висновки, сформульовані у дисертації є логічно побудованими та мають аналітичне підґрунтя.

Практична цінність результатів дослідження. Результати дисертації А. Г. Яцун набувають значимості з точки зору її практичного застосування, зокрема у внеску ключових теоретичних засад і розроблених рекомендацій, які можуть бути ефективно імplementовані у практику діяльності законодавчих та виконавчих структур на різних рівнях, а також використані суб'єктами господарювання та науковою спільнотою для подальших досліджень.

Теоретичні підходи, представлені в дисертації, слугують фундаментом для майбутніх економічних досліджень, розвитку концептуальних висновків та формування інтегрованих стратегій щодо регулювання ринком продукції

равликівництва в Україні. Ці положення також можуть бути застосовані при створенні програм для виходу на ринок українського равлика та продукції, отриманого з нього, особливо в контексті інтеграції до ЄС.

Практична значимість дослідження А. Г. Яцун підкреслюється її аналітичною роботою у сфері регулювання ринком продукції равликівництва, шляхом аналізу існуючих механізмів регулювання галузі геліцекультури в Україні та рекомендації щодо їх вдосконалення. Це включало певні пропозиції, які спрямовані на підтримку розвитку галузі геліцекультури, використовуючи методичні та практичні рекомендації. Основа цих пропозицій полягає в удосконаленні інструментів регулювання ринку з акцентом на економічні засади та управлінські заходи, спрямовані на формування попиту та пропозиції на продукцію равликівництва, що сприятиме досягненню стратегічних цілей даної галузі.

Теоретичні та практичні висновки дисертаційного дослідження були інтегровані у процес навчання в Національному університеті біоресурсів і природокористування України. Вони використовуються у підготовці бакалаврів освітньо-професійної програми «Міжнародна економіка» в рамках курсу «Міжнародна економічна діяльність України».

Виходячи з теоретичних положень, методичних розробок та отриманих практичних результатів у дисертаційному дослідженні, можна зробити висновок про наявність у роботі нових наукових принципів, які також мають виражену практичну направленість.

Повнота викладення у наукових працях наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації. Варто відмітити, що ключові аспекти дисертації були представлені у 18 наукових публікаціях, серед яких 5 статей у наукових фахових виданнях України, 11 тез наукових доповідей, методичні рекомендації, авторське свідоцтво на твір.

Отримані результати дисертаційного дослідження були представлені та обговорені на Всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Порушення академічної доброчесності відсутні.

Авторка особисто отримала результати свого наукового дослідження, які повністю відображені в опублікованих наукових працях.

В дисертації авторка використовує лише ті ідеї, концепції та висновки, які були опубліковані в спільних наукових роботах і виходять із його власних досліджень. Кількість публікацій, де ці результати були опубліковані, рівень наукових журналів, де ці статті з'явилися, і детальність, з якою представлені ключові аспекти дисертації, відповідають встановленим стандартам і вимогам.

На основі викладеного вище можна дійти висновку, що ключові знахідки дисертаційного дослідження були опубліковані до моменту її захисту.

Оцінка змісту дисертації. Дисертація складається з анотацій, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації становить 237 сторінок. Основний зміст дисертації викладено на 193 сторінках. Робота містить 20 таблиць та 45 рисунків, 8 додатків. Список використаних джерел налічує 292 найменувань.

Перший розділ дисертаційного дослідження присвячено аналізу та систематизації існуючих теоретичних підходів, що стосуються регулювання аграрного ринку, з особливим акцентом на галузь геліцекультури. В цій частині авторка детально розглядає сутнісно-функціональні характеристики вживаних методичних підходів до равликівництва, оцінює інструментарій регулювання ринку продукції равликівництва і надає огляд законодавчої бази України у цій сфері.

Другий розділ включає в себе проаналізовано особливості та тенденції регулювання ринку продукції равликівництва, формування сировинної бази галузі та особливості розвитку равликівництва в світі та узагальнено передовий зарубіжний досвід регулювання розвитку ринку продукції равликівництва з урахуванням світових трендів й економічних стратегій розвитку даного ринку. Авторкою дисертації проведено аналіз ключових напрямів регулювання ринку продукції равликівництва в Україні.

У третьому розділі дисертації А. Г. Яцун визначено основні пріоритетні заходи та удосконалено інструменти регулювання ринку продукції

равликівництва в Україні зокрема, здобувачка запропонувала внести зміни до П(С)БО 30 «Біологічні активи» та Методичних рекомендацій № 1315, включивши продукцію равликівництва, також було рекомендовано доповнення класифікатора видів економічної діяльності «КВЕД – 2010»; проведено дослідження щодо формування попиту на равликів серед українського населення та використовуючи результати даного дослідження, сформований прогноз розвитку ринку продукції равликівництва до 2035 року з урахуванням реалізації всіх зазначених рекомендацій у дисертаційному дослідженні.

Дисертація відповідає установленим вимогам щодо обсягу, структури, повноти викладення та оформлення. Її структура і зміст логічно й послідовно пов'язані між собою.

Зауваження щодо змісту дисертації та дискусійні положення. Відзначаючи змістовність та наукову цінність проведеного дослідження, обґрунтованість основних положень, висновків і рекомендацій, доцільно, водночас, звернути увагу на окремі дискусійні положення:

1. Здобувачкою розкрито питання функціонування галузі геліцекультури, що не тільки є перспективною для суб'єктів господарювання, а й для самої держави. Бажано було б більш глибоко розкрити її вплив на розвиток регулювання ринку продукції равликівництва саме в Україні та навести показники оцінки впливу даної галузі. Більш доцільніше було в конкретизувати та відобразити в розрахунках вплив регулювання галузі на державу та на стимулювання економіки, розвиваючи равликівництво або стимулюючи переробку продукції і навести приклади отримання державою коштів з удосконалення запропонованої податкової чи митної політики.

2. У підрозділі 1.2 (с. 43–44) дисертації, присвяченому аналізу економічної ефективності вирощування равликів, здобувачка не повною мірою розглядає методики оцінки ризиків. Хоча робота включає обговорення інвестиційної привабливості та впливу ринкових умов на равликівництво, авторка не зосереджується на застосуванні кількісних методів оцінки ризиків, таких як метод Монте-Карло. Також потрібно більш детально аналізувати

конкурентне середовище та ринкові фактори, щоб покращити обґрунтування висновків і підвищити практичну значущість дослідження.

3. Дисертація мала би значно більшу практичну цінність, якби в підрозділі 1.3 (с. 67) авторка детальніше розглянула адаптацію закону «Про захист тварин від жорстокого поводження» для галузі гелісекультури, що могло б стимулювати розвиток ринку равликівництва в Україні. Це включає вивчення механізмів та інструментів регулювання, що позитивно впливають на торги продукції равликівництва. У третьому розділі авторка могла б запропонувати конкретні зміни до цього закону, з акцентом на впровадження найбільш гуманних технологій збору муцину з равликів, що мінімізували б травматизм. Це б дало змогу краще зрозуміти, як такі зміни можуть впливати на ринкову динаміку та ефективність інструментів регулювання у цій галузі.

4. Для підвищення економічної цінності равликівництва та ефективного виведення його на ринок, критично важливо адаптувати існуюче законодавство у галузі тваринництва, з урахуванням унікальності равликів. Необхідно включити економічні аспекти, як-от обсяги виробництва, експорту та прибутковості сектора, щоб обґрунтувати законодавчі зміни. Вивчення міжнародних стандартів і практик із країн, де равликівництво є розвиненим, разом із конкретними економічними показниками, допоможе визначити оптимальні методи розвитку галузі і як результат поставку її продукції на ринок. Це сприятиме зростанню рентабельності та зміцненню позицій українських равликових ферм на світовому ринку.

5. Авторкою зазначено інформацію про високий показник окупності інвестицій у галузі равликівництва (с. 93–94) у другому розділі, що вимагає конкретизації з посиланням на відповідні фінансові моделі та статистичні дані. Робота мала б більш обґрунтовану інформацію, якби був включений порівняльний фінансовий аналіз між равликівництвом та іншими галузями аграрного сектору, щоб підтвердити унікальність галузі для запровадження запропонованих у дисертації інструментів і методів регулювання.

Підсумовуючи вищезазначене, необхідно констатувати, що наявні в дисертації дискусійні положення, значною мірою, характеризують авторський підхід й не знижують її загальної позитивної оцінки.

Загальний висновок. Враховуючи значимість розв’язаних завдань і отриманих значущих наукових результатів у ході дослідження, можна з упевненістю заявити, що дисертація Яцун Анастасії Григорівни представляє собою комплексне наукове дослідження, проведене на високому професійному рівні. Робота вносить нові наукові висновки, які розширюють теоретичні та методологічні основи і сприяють вирішенню значущого наукового завдання, пов’язаного з аналізом суттєво-функціональних методологічних підходів до розвитку галузей тваринництва, зокрема через використання можливостей равликівництва в Україні.

Одержані наукові результати достатньою мірою обґрунтовані, характеризуються повнотою викладення та логічністю побудови.

Зміст дисертації відображає поставлену ціль, усі наукові завдання, визначені авторкою, було виконано в повному обсязі, і дослідницька мета була успішно досягнута. Структура дисертації відповідає встановленим критеріям. Всі наукові тези, висновки та пропозиції мають наукове обґрунтування, логічно аргументовані, несуть в собі наукову новизну і були представлені для обговорення на науково-практичних конференціях. Публікації авторки відображають базові аспекти дисертаційного дослідження і висвітлюють основні пропозиції роботи.

Дисертаційне дослідження відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (із змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України № 283 від 03.04.2019 р. та № 502 від 19.05.2023 р.), наказу МОН України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки України № 759 від 31.05.2019 р.)

і Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (із змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України № 341 від 21.03.2022 р. та № 502 від 19.05.2023 р.), а її авторка Яцун Анастасія Григорівна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії зі спеціальності 051 «Економіка» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки».

**Офіційний опонент
заступник директора
Навчально-наукового інституту
управління, економіки та бізнесу
Приватного акціонерного товариства
«Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна
Академія управління персоналом»,
доктор економічних наук,
професор**

Ірина КАЛІНА